

Handreiking – De derde leerweg

Van: Kennispunt MBO en het ministerie van OCW en afgestemd met de Inspectie van het Onderwijs.

Datum: september 2020

Contact: info@kennispuntmbo.nl

Inleiding

Veel onderwijsinstellingen willen, in het kader van een leven lang ontwikkelen, hun mbo-aanbod toegankelijker maken voor werkenden en werkzoekenden. Met een aanbod van opleidingen in de derde leerweg hebben mbo-instellingen meer mogelijkheden voor een flexibel onderwijsaanbod dat past bij de behoeften van volwassenen. De derde leerweg is nog relatief onbekend. Bij het Kennispunt MBO komen veel vragen hierover binnen. In deze handreiking worden deze vragen beantwoord.

Deze publicatie is bedoeld voor docenten, beleidsmedewerkers, managers en bestuurders van bekostigde en niet-bekostigde mbo-instellingen die met een opleiding in de derde leerweg meer maatwerk willen bieden.

Inhoudsopgave

- Wat is de derde leerweg?
- Praktijkleren met de praktijkverklaring
- Aanvraagprocedure diploma-erkenning derde leerweg
- Onderwijs en examinering bij opleidingen in de derde leerweg
- Uitwisseling gegevens derde leerweg met BRON
- Financiering derde leerweg

Wat is de derde leerweg?

De derde leerweg bestaat naast de bol en de bbl. Zowel bekostigde als niet-bekostigde instellingen kunnen opleidingen in de derde leerweg uitvoeren. Bekostigde instellingen ontvangen daarvoor geen bekostiging van OCW. Opleidingen in de derde leerweg zijn gebaseerd op de kwalificatiedossiers en leiden op tot hetzelfde diploma als de leerwegen bol en bbl. Voor een opleiding in de derde leerweg gelden daarom dezelfde wettelijke kwaliteitseisen voor het onderwijs en de examinering. De Inspectie van het Onderwijs ziet toe op de uitvoering daarvan. Ook wordt met de student een onderwijs- en praktijkovereenkomst afgesloten en wordt de beroepspraktijkvorming uitgevoerd in een erkend leerbedrijf

De derde leerweg biedt extra mogelijkheden om met een flexibel onderwijsaanbod in te spelen op de scholingsbehoeften van werkenden en werkzoekenden en hun werkgevers. Er zijn namelijk geen regels voor onderwijstijd en studieduur. Dit vergemakkelijkt voor instellingen het programmeren van onderwijsvormen als afstandsonderwijs en werkplekieren.

Volgen van de gehele opleiding of een deel ervan

In de derde leerweg kunnen studenten de volledige mbo-opleiding volgen, maar ook een deel ervan. Bijvoorbeeld een deel dat kan worden afgerond met een mbo-certificaat of praktijkverklaring. Deze mogelijkheid hebben studenten van een bekostigde bol- of bbl-opleiding niet; zij schrijven zich altijd in voor een diplomagerichte opleiding.

Als de student in de derde leerweg een deel van de opleiding volgt, spreekt de instelling vooraf met de student af om welk deel het gaat. Deze afspraak wordt vastgelegd in de onderwijsovereenkomst. Van de instelling wordt altijd verwacht dat zij in staat is de volledige opleiding aan te bieden in de derde leerweg (en moet dus een volledig onderwijsprogramma 'op de plank hebben liggen'). Het moet voor studenten namelijk mogelijk zijn om, als zij dit willen, hierna ook de overige onderdelen van de opleiding te volgen en zo alsnog het diploma te behalen.

Het certificaatraject

De instelling kan met een student afspreken dat hij in de derde leerweg een deel van de opleiding volgt waarvoor door het ministerie van OCW een mbo-certificaat is vastgesteld. Een dergelijk opleidingstraject wordt ook wel 'certificaatraject' of 'certificaatgerichte leerroute' genoemd. De student ontvangt, als hij heeft aangetoond dat hij aan de certificaat-eisen heeft voldaan, bij het verlaten van de opleiding het betreffende certificaat.

Een certificaatraject is bedoeld voor bij-, op- en omscholing van werkenden en werkzoekenden, zodat zij breder inzetbaar worden en/of weer voldoen aan de nieuwe eisen van een veranderd beroep. In de [Regeling certificaten middelbaar beroepsonderwijs](#) en het [certificatenloket van SBB](#) is te zien voor welke onderdelen van welke opleidingen OCW een certificaat heeft vastgesteld. Meerdere keren per jaar worden, op voordracht van SBB, nieuwe certificaten vastgesteld. Meer informatie over certificaten en certificaatrajecten is te vinden in de [handreiking mbo-certificaten](#).

Praktijkieren met de praktijkverklaring

De instelling kan met de student afspreken dat hij een deel van de beroepspraktijkvorming volgt dat kan worden afgerond met een praktijkverklaring. Een dergelijk opleidingstraject wordt ook wel 'praktijkieren met de praktijkverklaring' genoemd.

Een praktijkverklaring is een document dat een instelling kan gebruiken bij het afsluiten van (een deel van) de beroepspraktijkvorming. In een praktijkverklaring geeft een praktijkopleider aan welke werkprocessen de student in het leerbedrijf heeft leren uitvoeren. De student ontvangt bij het verlaten van de opleiding, als hij het deel van de bpv heeft afgerond, een mbo-verklaring met daarin opgenomen de praktijkverklaring.

Praktijkleren met de praktijkverklaring is bedoeld voor werkenden en werkzoekenden zonder startkwalificatie voor wie een mbo-diploma of -certificaat vooralsnog niet haalbaar is. Deze praktijkleerroute kan een opstap zijn naar een baan en/of een stimulans om verder te leren in het mbo. Een aantal mbo-instellingen doet hiermee nu ervaring op, in samenwerkingsverbanden met partijen zoals gemeenten, UWV en leerbedrijven. Meer informatie over praktijkleren met de praktijkverklaring is te vinden op de [website van SBB](#).

Aanvraagprocedure diploma-erkenning derde leerweg

1. Hoe vraag je een erkenning voor de derde leerweg aan?

Bekostigde en niet-bekostigde instellingen hebben een diploma-erkenning nodig voor het uitvoeren van een opleiding in de derde leerweg. De diploma-erkenning dient per opleiding (kwalificatie) te worden aangevraagd bij DUO. Bij de beoordeling van de aanvraag wordt nagegaan of de instelling in staat is de gehele opleiding aan te bieden in de derde leerweg.

Een diploma-erkenning is ook nodig als de instelling slechts een of meer onderdelen van de opleiding wil verzorgen. Bijvoorbeeld onderdelen die afgerond kunnen worden met een mbo-certificaat of praktijkverklaring. Dan vraagt de instelling de diploma-erkenning aan voor de opleiding waaronder het onderdeel valt.

Meer informatie over de het aanvragen van de diploma-erkenning is te vinden op de [website van DUO](#).

2. Welke aanvullende documenten moet je opsturen als DUO hier om vraagt?

In een aantal gevallen moet de instelling naast het aanvraagformulier ook een aanvullend document meesturen. Hier kan DUO om vragen als de instelling in de afgelopen drie jaar van de inspectie een waarschuwing heeft ontvangen over de kwaliteit van een opleiding die de instelling verzorgt. De instelling beschrijft in dit document het voorgenomen onderwijs- en examenprogramma voor de volledige opleiding in de derde leerweg. Uit dit document moet blijken dat het onderwijs en de examinering zijn gekoppeld aan het kwalificatiedossier (het onderwijsprogramma, inclusief generieke vakken, keuzedelen en burgerschap) en dat de studielast van de opleiding aansluit bij de wettelijke eisen.

Het meesturen van een onderwijs- en examenprogramma voor een certificaatraject of een praktijkleerroute met een praktijkverklaring volstaat niet. Het gaat om een diploma-erkenning waarbij beoordeeld wordt of de instelling in staat is de gehele opleiding aan te (kunnen) bieden in de derde leerweg.

3. Als een kwalificatie wordt vernieuwd, is dan een nieuwe diploma-erkenning nodig?

Ja. Als de kwalificatie waarvoor de instelling al een diploma-erkenning bezit wordt vernieuwd, dan dient de instelling de diploma-erkenning voor het vernieuwde crebonummer aan te vragen. De diploma-erkenning wordt namelijk per kwalificatie, inclusief bijbehorend crebonummer, verleend. DUO heeft hiervoor een [afzonderlijke procedure](#) opgesteld, met het formulier 'aanvraag diploma-erkenning vernieuwd crebo-nummer'.

De instelling dient nieuwe studenten altijd in te schrijven op de meest recente versie van de kwalificatie. Studenten die, op het moment dat er een vernieuwde kwalificatie in werking treedt, nog zijn ingeschreven in de kwalificatie met het oude crebonummer, kunnen deze opleiding afmaken. Ook kan de instelling zij-instromers inschrijven in de kwalificatie met het oude crebonummer.

Onderwijs en examinering bij opleidingen in de derde leerweg

4. Zijn de voorschriften voor toelatingsrecht en bindend studieadvies van toepassing?

Nee, de voorschriften voor toelatingsrecht en bindend studieadvies zijn alleen van toepassing op bekostigde opleidingen in de leerwegen bol en bbl. Ze gelden dus niet voor niet-bekostigde opleidingen zoals de derde leerweg.

5. Zijn de regels voor vooropleiding van toepassing?

De in de WEB beschreven vooropleidingseisen voor de beroepsopleiding zijn van toepassing voor elke opleiding in elke leerweg. Deze vooropleidingseisen zijn ook dus ook van toepassing bij inschrijving van studenten in de derde leerweg. Het maakt niet uit of het opleidingstraject gericht is op afronding met een diploma, certificaat of praktijkverklaring. Daarbij heeft het bevoegd gezag van de instelling de bevoegdheid om iemand vrij te stellen van deze vooropleidingseisen als de student bij een onderzoek laat zien dat hij of zij geschikt is voor het betreffende onderwijs.

6. Mag je bij de entreeopleiding iemand met een vo-diploma toelaten?

In de derde leerweg kan een instelling iemand die eerder een vo-diploma heeft behaald, toelaten tot de entreeopleiding. Deze mogelijkheid heeft de instelling niet bij een bekostigde entreeopleiding.

7. Moet een onderwijsovereenkomst worden afgesloten?

Ja, vooralsnog wel. Een mbo-opleiding in de derde leerweg moet aan alle eisen voor onderwijs en examinering voldoen (uitgezonderd de urennorm en studieduur), er moet dus ook een onderwijsovereenkomst worden afgesloten¹. Een onderwijsovereenkomst voor een niet-bekostigde opleiding ziet er in hoofdlijnen hetzelfde uit als een onderwijsovereenkomst voor een bekostigde opleiding. Er zijn wel verschillen. In de onderwijsovereenkomst voor niet-bekostigde opleidingen geeft de instelling aan wat de kosten voor de opleiding zijn die de student moet betalen. De wet- en regelgeving voor les- en cursusgeld is niet van toepassing voor niet-bekostigde mbo-opleidingen. Verder bevat de onderwijsovereenkomst voor de derde leerweg geen afspraken over toelatingsrecht of bindend studieadvies.

8. Welke informatie bevat een onderwijsovereenkomst voor een certificaatraject of praktijkleerroute?

Als studenten een deel van de opleiding willen volgen, en die bijvoorbeeld willen afronden met een mbo-certificaat of praktijkverklaring, dan legt de onderwijsinstelling deze afspraak vast in de onderwijsovereenkomst. In deze onderwijsovereenkomst vermeldt de instelling dan o.a.:

- van welke opleiding het een onderdeel is (naam en crebo-code van de kwalificatie);
- de inhoud en inrichting van het deel van de opleiding dat de student gaat volgen;
- wat de duur is van het opleidingstraject voor deze student.

De instelling bepaalt zelf hoe de inhoud en inrichting van het opleidingstraject in de onderwijsovereenkomst wordt beschreven. Voorbeelden:

- Als de student een mbo-certificaat wil behalen, kunnen de naam en de identificatiecode van het keuzedeel of beroepsgerichte onderdeel van het door OCW vastgestelde certificaat worden vermeld.
- Bij een praktijkleerroute met de praktijkverklaring kan worden aangegeven dat de student een deel van de beroepspraktijkvorming van 'opleiding X' volgt, gericht op het in de praktijk leren van een aantal werkprocessen van deze kwalificatie.

Als een student een certificaat voor een keuzedeel wil behalen dat gekoppeld is aan meerdere kwalificaties, dan legt de onderwijsinstelling – in overleg met de student – in de onderwijsovereenkomst vast welke kwalificatie in de onderwijsovereenkomst wordt vermeld.

¹ Het voornemen is om de verplichting tot het afsluiten van een onderwijsovereenkomst op termijn uit de wet te halen. Ook na afschaffing van de onderwijsovereenkomst blijven mbo-instellingen studenten inschrijven voor een beroepsopleiding en leerweg. Wanneer de instelling en student, in het kader van een individueel maatwerktraject, afspraken maken die afwijken van de OER (bijvoorbeeld dat de student een deel van de opleiding volgt), spreekt het voor zich zij hierover afspraken maken die voor beide partijen inzichtelijk zijn.

9. Mag de instelling een addendum aan een algemene onderwijsovereenkomst toevoegen?

Ja, dat kan. Sommige instellingen voegen een addendum voor de derde leerweg toe aan de onderwijsovereenkomst die zij standaard hebben opgesteld voor de opleiding in de bol en bbl. Alhoewel het werken met een addendum niet de voorkeur heeft, is dit toegestaan. In het addendum kan worden opgenomen welke afwijkende afspraken de instelling met de student maakt en welke elementen uit de standaard-onderwijsovereenkomst bol/bbl voor de student van de derde leerweg wel en niet van toepassing zijn. De onderwijsovereenkomst als geheel moet voor de student nog steeds goed leesbaar en begrijpelijk zijn.

10. Is tussentijdse wijziging van de onderwijsovereenkomst nodig bij wijziging van de afspraken?

Dit is afhankelijk van het type wijziging. Als tussentijds blijkt dat een student een groter of ander (deel van de) opleiding gaat volgen, wordt de onderwijsovereenkomst tussentijds gewijzigd. Als er wijzigingen in het opleidingstraject van de student plaatsvinden, hoeft er geen nieuwe onderwijsovereenkomst te worden afgesloten. Wijzigingen kunnen worden geregeld door een nieuw opleidingsblad toe te voegen aan de onderwijsovereenkomst. Meer informatie hierover is te vinden in paragraaf 2.6 van het [servicedocument onderwijsovereenkomst van de MBO Raad](#).

11. Zijn er bekwaamheidseisen voor docenten en instructeurs?

Er zijn geen bekwaamheidseisen bij niet-bekostigde opleidingen zoals de derde leerweg. De instelling moet er wel voor zorgen dat het onderwijs en de examinering van goede kwaliteit zijn.

12. Bevat de opleiding altijd beroepspraktijkvorming en een praktijkovereenkomst?

Een opleiding in de derde leerweg moet aan alle wettelijke eisen voor het onderwijs en examinering voldoen (uitgezonderd de urennorm en studieduur). Dit betekent dat de beroepspraktijkvorming in principe altijd deel uitmaakt van het opleidingsprogramma in de derde leerweg. De instelling sluit hiervoor met de student en het erkend leerbedrijf een praktijkovereenkomst af.

Ook bij opleidingstrajecten waarbij de student een deel van het opleidingsprogramma volgt is het uitgangspunt dat een praktijkovereenkomst wordt afgesloten en de student beroepspraktijkvorming volgt in een erkend leerbedrijf. Hiervan kan worden afgeweken als de student een deel van het opleidingsprogramma wil volgen waarvoor de instelling geen beroepspraktijkvorming heeft geprogrammeerd (maar alleen begeleide onderwijstijd en zelfstudie). Dan hoeft de instelling de betreffende student geen beroepspraktijkvorming aan te bieden of een praktijkovereenkomst met de student af te sluiten. De instelling moet dit desgevraagd kunnen uitleggen. Bij deze uitleg dient de instelling dan te betrekken hoe het

volledige onderwijsprogramma voor de derde leerweg eruitziet, met een overzicht van de begeleide onderwijsuren en beroepspraktijkvormingsuren voor alle onderdelen van de opleiding.

13. Kan een student in de derde leerweg een keuzedeel volgen waarvoor OCW geen mbo-certificaat heeft vastgesteld?

Ja dit kan. Een student kan elk onderdeel van een mbo-opleiding volgen. Dus ook een keuzedeel waarvoor OCW geen certificaat heeft vastgesteld. In de onderwijsovereenkomst wordt vastgelegd om welk deel van de opleiding het gaat. De instelling verstrekt de student na afloop een mbo-verklaring² met het behaalde resultaat.

Uitwisseling gegevens derde leerweg met BRON

14. Moet de instelling gegevens uitwisselen met BRON?

Ja, alle bekostigde en niet-bekostigde instellingen dienen bij alle leerwegen (bol, bbl en derde leerweg) de gegevens over de deelnemende studenten uit te wisselen met BRON.

15. Wat is het verschil tussen OVO en ODT en waarom is dit relevant?

Overig onderwijs (OVO) en overige opleidingen deeltijd (ODT) worden gebruikt in instellinginformatiesystemen en de basisregistratie onderwijs (BRON). OVO staat voor studenten met een onderwijsovereenkomst voor de volledige opleiding. Bij ODT hebben studenten een onderwijsovereenkomst voor een deel van de opleiding.

De termen maken duidelijk met welke studenten van de derde leerweg de instelling afspraken heeft gemaakt voor het behalen van een diploma en met welke studenten afspraken zijn gemaakt voor een deel van de opleiding. Instellingen en het ministerie van OCW kunnen deze informatie gebruiken om het beleid voor een leven lang ontwikkelen te monitoren.

16. Welke inschrijfgegevens levert de instelling aan BRON?

De instelling levert bij inschrijving van de student in de derde leerweg onder meer de volgende gegevens aan BRON:

- de kwalificatie crebo-code van de opleiding;
- de gegevens over de bpv (deze levering komt overeen met de gegevenslevering over de bpv voor alle andere opleidingen);

² In studiejaar 2021-2021 verstrekt de instelling een instellingsverklaring of (op vrijwillige basis) een mbo-verklaring.

- de gegevens over het leertraject: keuze tussen invullen van 'OVO' of 'ODT'.
 - 'OVO' wordt ingevuld bij studenten met een onderwijsovereenkomst voor de gehele opleiding;
 - 'ODT' wordt ingevuld bij studenten met een onderwijsovereenkomst voor een deel van de opleiding (bijvoorbeeld een certificaatraject of een praktijkleerroute met de praktijkverklaring).
- indicatie bekostigbaar: N. Voor de indicatie bekostigbaar wordt de waarde 'N' ingevuld.

17. Welke uitschrijfgegevens levert de instelling aan BRON?

De gegevenslevering bij uitschrijving van studenten, bijvoorbeeld ten aanzien van resultaten voor keuzedelen en generieke onderdelen, is identiek voor de bol, de bbl en de derde leerweg.

Bij studenten die de opleiding zonder diploma verlaten maar van wie de examencommissie heeft vastgesteld dat hij wel voldoet aan de eisen van een mbo-certificaat, vult de instelling in dat een certificaat voor een keuzedeel of certificaat voor een beroepsgericht onderdeel is uitgereikt. De aan BRON geleverde gegevens over de door de student behaalde certificaten worden opgenomen in het door DUO beheerde diplomaregister.

18. Worden inschrijvingen derde leerweg meegenomen bij de berekening van de onderwijsrendementen van bekostigde instellingen?

Nee, de studentinschrijvingen in de derde leerweg (OVO en ODT) worden niet meegenomen bij de door de Inspectie gehanteerde indicatoren voor onderwijsresultaten.

Financiering derde leerweg

19. Wat is het verschil tussen de derde leerweg en contractonderwijs?

Contractonderwijs omvat alle onderwijs- en scholingsactiviteiten van een bekostigde instelling waarvoor de instelling geen bekostiging ontvangt van OCW. Daarbij geldt wel dat contractactiviteiten verband moeten houden met werkzaamheden waarvoor de instelling wordt bekostigd. Ook mogen deze activiteiten niet ten koste gaan van de bekostigde wettelijke taak. De – niet-bekostigde – derde leerweg is een voorbeeld van contractonderwijs. Bij uitvoering van een opleiding in de derde leerweg geldt de wetgeving van het mbo. Deze wetgeving geldt niet bij andere vormen van contractonderwijs, zoals workshops, trainingen en cursussen.

20. Welke kosten moet een bekostigde instelling in rekening brengen voor een opleiding in de derde leerweg?

Een bekostigde instelling die publieke middelen investeert in opleidingen in de derde leerweg, moet minstens de integrale kostprijs in rekening brengen. De integrale kostprijs is het totaal van álle kosten die de instelling maakt om het onderwijs te kunnen geven. De kostprijs moet objectief bedrijfseconomisch te rechtvaardigen zijn. De kosten komen voor rekening van de student en/of de werkgever. Als een instelling subsidie ontvangt voor een niet-bekostigde onderwijsactiviteit, verlaagt dat de kostprijs.

21. Moet een mbo-instelling voor een niet-bekostigde opleiding btw in rekening brengen?

Wettelijk erkende mbo-opleidingen zijn vrijgesteld van btw. Op de website van de [Belastingdienst](#) is meer informatie te vinden over de mogelijkheden voor btw-vrijstelling.

22. Zijn bij de derde leerweg voorschriften voor les- en cursusgelden van toepassing?

Nee. De WEB bevat alleen voorschriften voor les- en cursusgelden voor bekostigde bol- en bbl-opleidingen.

23. Kunnen leerbedrijven bij de derde leerweg in aanmerking komen voor subsidie?

Erkende leerbedrijven met studenten van de derde leerweg kunnen een tegemoetkoming aanvragen in de begeleidingskosten van een student. Werkgevers van midden- en kleinbedrijven en specifiek voor grootbedrijven in de landbouw, horeca en of recreatiesector, via de SLIM-regeling, een tegemoetkoming krijgen. Het maakt niet uit of de opleiding in de derde leerweg uitgevoerd wordt door een bekostigde of niet-bekostigde instelling.

Meer informatie over de SLIM-regeling is te vinden op: [website van het ministerie van SZW](#).

Verder lezen...

Andere publicaties leven lang ontwikkelen van het Kennispunt MBO

- www.onderwijsenexaminering.nl
- [Brochure Ruimte in de regels, een flexibel mbo voor leven lang ontwikkelen](#)

Blijft jouw vraag onbeantwoord? Neem dan contact op met het Kennispunt MBO. Stel je vraag via het online vragenformulier op www.onderwijsenexaminering.nl. Deze vind je onderaan de homepagina.